

POVEȘTEA LOR ISTORIA NOASTRĂ

Personalități băimărene înainte și după 1900

Patrimoniu memorial băimărean

Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș
Seria „Muzeul Viu” 5

Povestea lor – Istoria noastră

Personalități baimărene înainte și după 1900

Patrimoniu memorial baimărean

Viorel Rusu
Lucia Pop

EUROTIP
Baia Mare 2019

Coordonator proiect: Oana Leșiu
Autori texte: Viorel Rusu, Lucia Pop
Tehnoredactare și grafică: Minerva Luca
Fotografii: Zamfir Șomcutean
Coperta: Minerva Luca

ISBN 978-606-617-415-2

©2019 Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș

Baia Mare, str. Monetăriei nr. 1-3
Tel. 0262 211 924, fax 0261 211 927
E-mail: maramuresmuzeu@gmail.com
www.maramuresmuzeu.ro
www.muzeubaiamare.ro

Editură și tipar: Eurotip Baia Mare
Tel./fax: 0262 211 118

Baia Mare 2019

Povestea lor – istoria noastră

Personalități băimărene înainte și după 1900

Patrimoniu memorial băimărean

Fiecare comunitate locală are o istorie a sa din care fac parte personalități, mai mult sau mai puțin cunoscute, care și-au pus amprenta asupra dezvoltării societății respective. O bună parte a acestor oameni sunt fii ai locului, alții sunt fii adoptivi, dar cu toții și-au adus contribuția la devenirea acelor comunități. Orașul Baia Mare se încadrează în această paradigmă, având o consistentă galerie de personalități care au intrat în conștiința publică, în diferite perioade din evoluția sa.

Cele șase personalități băimărene, a căror viață și activitate sunt prezentate succint în continuare, aparțin istoriei locale, regionale și naționale. Biografiile lor sunt prezentate pe baza principiului cronologic (având ca reper anul nașterii) și ilustrate prin intermediul mărturiilor memoriale (fotografii, documente, obiecte și piese de mobilier) adunate de-a lungul timpului, conservate și păstrate astăzi în colecțiile muzeale.

Orașul Baia Mare la cumpănă de veacuri (XIX-XX)

Această incursiune în istoria modernă a orașului Baia Mare își propune să construiască o imagine de ansamblu asupra evoluției comunității urbane la cumpăna veacurilor XIX și XX. Am considerat oportun acest demers pentru a facilita o mai bună percepere, de către cititori, a contextului în care personajele intervenției noastre editoriale și-au pus amprenta, într-un fel sau altul, asupra devenirii comunității băimărene.

Pătrunderea treptată a noilor elemente capitaliste a determinat schimbări esențiale, corespunzătoare noilor tendințe de urbanizare și modernizare. A crescut simțitor numărul meseriașilor și al meșteșugarilor, acest lucru fiind în directă corelare cu dezvoltarea și diversificarea nevoilor cotidiene ale locuitorilor. Mineritul a rămas în continuare cea mai importantă activitate economică a orașului cunoscând o serie de modernizări tehnologice și organizatorice. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea orașul a căpătat noi elemente de identitate culturală și a trecut prin importante transformări în aspectul și organizarea sa. Se formase deja în oraș o intelectualitate, atât românească cât și maghiară, vădit interesată de creșterea nivelului

Panorama orașului Baia Mare, Mezei József, 1854

cultural al membrilor comunității.

În virtutea unor drepturi politice dobândite în perioada postrevoluționară (1848-1849), precum egalitatea în fața legii și libertatea religioasă, la Gimnaziul romano-catolic din Baia Mare, în anul 1862, a fost înființată o catedră de limba română. În deceniile următoare s-au afirmat reprezentanți remarcabili ai intelectualității românești pe care documentele locale îi consemnează în repetate rânduri, precum preotul greco-catolic dr. Vasile Lucaciu, supranumit „Leul de la Șișești” (1852-1922) și George Pop de Băsești (1835-1919).

Unul dintre cele mai importante evenimente culturale din această perioadă a fost înființarea Școlii de pictură în anul 1896 la Baia Mare. Cu aspectul său medieval, cu împrejurimile de o rară frumusețe naturală, Baia Mare a oferit condițiile prielnice pentru înfiriparea unei școli și dezvoltarea în jurul ei a unei autentice mișcări artistice. Foarte curând, în conjunctura generală favorabilă salvării mărturiilor trecutului, s-a materializat mai vechea idee de înființare a unui muzeu al orașului. Într-o primă etapă a fost constituită Asociația muzeală băimăreană (1899) pentru ca în iunie 1904 să fie inaugurat pentru public Muzeul orășenesc Baia Mare.

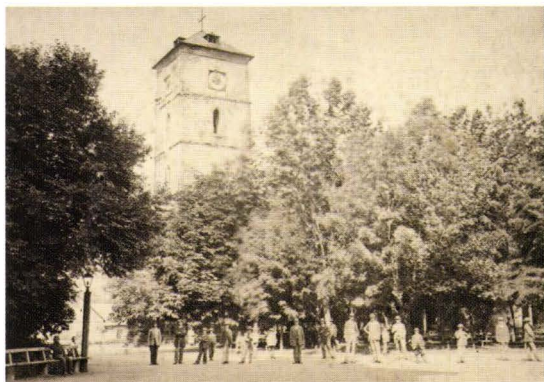

Colonia Pictorilor, prima jumătate a secolului XX

Un loc important în istoria modernă a orașului îl ocupă manifestările culturale românești din vara anului 1903 (9-10 august).

Peste 300 de oaspeți, veniți din Transilvania și România, s-au bucurat în acele zile de primirea caldă a organizatorilor și a locuitorilor orașului.

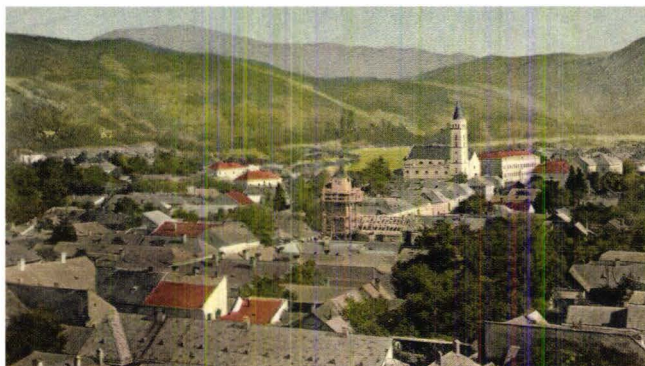
Secolul al XIX-lea a accentuat simțitor tendințele de urbanizare și modernizare ale orașului. Populația a crescut constant de la 3.744 locuitori în anul 1820, la 4.250 în anul 1842, respectiv la 9.089 în anul 1896, iar din punct de vedere edilitar orașul a cunoscut câteva intervenții importante. Astfel, Turnul Sfântul Ștefan sau „turnul mare” a trecut prin lucrări de refacere între anii 1898-1899, când a primit terminația de astăzi și a fost probabil montat în turn și noul mecanism al orologiului realizat în atelierele de la Oradea în anul 1895.

Turnul Sf. Ștefan, fotografie de la sf. sec. XIX și detaliu de arhitectură

În jurul anilor 1870, primăria a hotărât construirea în piața principală a unui hotel mare al orașului, cum era numit în documente. În anul 1874 edificiul a fost finalizat și ulterior modernizat. Dar, în anul 1905, un incendiu puternic a distrus mai multe clădiri din piață printre care și hotelul cu restaurant cu tot. Edificiul nou, în stil Art Nouveau, terminat în anul 1910 a fost prima locație din Baia Mare luminată cu becuri electrice și racordată la noul apeduct al orașului. Aici au fost găzduiți oameni de seamă și s-au desfășurat importante evenimente culturale precum reprezentații teatrale și expoziții de pictură. În contextul acestor schimbări edilitare din zona centrală, conducerea orașului luat decizia, începând cu anul 1898, a numerotării caselor după sistemul valabil și astăzi, respectiv numere pare pe partea dreaptă și impare pe partea stângă. Au fost luate, de asemenea, o serie de măsuri

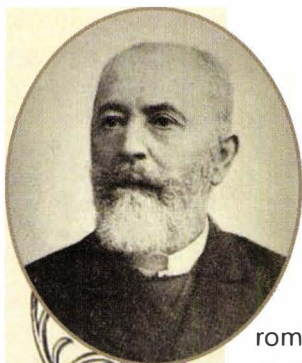
care au favorizat evoluția orașului în general. Astfel, amintim înființarea primelor bănci orășenești, precum *Casa de Păstrare Orășenească* (1868), devenită ulterior *Banca orașului*, inaugurarea liniei ferate Baia Mare-Satu Mare (1884) și a Gării orașului (1890), înființarea unor noi instituții de învățământ (școala minieră în 1864) și nu în ultimul rând vorbim despre apariția unor publicații periodice, maghiare (*Nagybánya és Vidéke* din 1875) și românești (*Gutitul* 1889-1890). Una dintre marile atracții ale orașului și un loc plăcut pentru a petrece timpul liber a fost grădina publică (*Parcul Széchenyi*) care a prins contur în perioada anilor 1840-1892, în timp „cea mai frumoasă parte a orașului nostru”. După Marea Unire din 1 Decembrie 1918, orașul Baia Mare s-a integrat activ în viața politică, economică și culturală a României Mari. S-au pus bazele învățământului românesc, inclusiv cel mediu, au apărut primele publicații periodice în limba română și s-au dezvoltat asociații și societăți culturale, elemente de identitate deosebit de importante pentru oraș. În acest context, și prin aplicarea legii administrative din anul 1925, Baia Mare a devenit comună urbană.

Panoramă a orașului Baia Mare, ilustrată, 1928

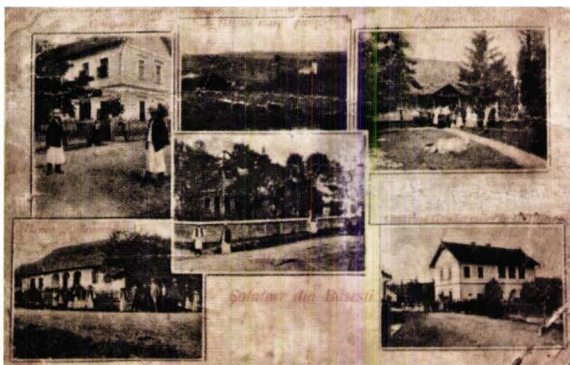
În anii interbelici, orașul a cunoscut o dezvoltare amplă în toate aspectele vieții urbane, de la consolidare economică și politică la ridicarea de noi edificii și recondiționarea celor vechi, extinderea iluminatului electric sau amenajarea piețelor agro-alimentare. În oraș viața cotidiană era destul de intensă. Aveau loc întruniri politice, manifestări publice electorale dar și evenimente culturale și sportive. Între anii 1919 și 1930, în jur de 11 primari, numiți sau aleși, s-au perindat

la conducerea orașului și au dezvoltat proiecte importante pentru evoluția comunității. Conform tradiției transmise din generație în generație, în ziua alegerii primarilor era tras „clopotul cel mare” din turn. Prin măsurile luate de aceștia și de membrii consiliului comunal, băimărenii au beneficiat de ample lucrări publice (reparații de străzi, de poduri, amenajări de parcuri), care au schimbat radical aspectul orașului. Veniturile realizate din activitățile economice au permis continuarea procesului de urbanizare, aceasta însemnând străzi pietruite, apă curentă, canalizare, electricitate, sistematizare urbană și curățenie. Frumoasa poziționare a orașului, Parcul *Regina Maria*, băile minerale și multele locuri de excursii și plimbări, renumita Colonie a pictorilor au constituit o motivație puternică pentru declararea în anul 1930 a orașului Baia Mare ca *stațiune climatică*. Stațiunea se întindea pe malul drept al Săsarului unde se afla și *Sanatoriul Wagner*, înconjurat de pitorești vile pentru închiriat. Acest statut a adus orașului numeroase beneficii și o oarecare notorietate publică binemeritată. Viața economică a orașului a cunoscut în această perioadă importante transformări. În partea de răsărit s-a conturat zona industrială. În anul 1925, Fabrica de sticlă *Rheny* a fost cumpărată de Societatea *Phönix* din Ferneziu și s-a început construirea *Fabricii de acid sulfuric și produse chimice Phönix*. Tot în aceeași perioadă la Baia Mare a început să funcționeze prima instalație de afinare a metalelor prețioase din România în subordinea și în incinta *Direcțiunii Minelor și Uzinelor Metalurgice Baia Mare*. Dezvoltarea industrială a orașului în anii interbelici a determinat o creștere numerică a forței de muncă, a muncitorilor, ceea ce a atras după sine o considerabilă intensificare și diversificare a mișcărilor sociale. Important centru minier și căutată stațiune de agrement, oraș al artelor dar și reședință a județului Satu Mare o scurtă perioadă (1926), reședință a Episcopiei Greco-Catolice a Maramureșului (1930) sunt câteva din elementele care au configurat instituțional un oraș dinamic din punct de vedere economic, ecleziastic, cultural și turistic. În acest tablou interbelic populația orașului, care în anul 1930 număra peste 13.800 de locuitori, oferea o structură etnică foarte variată (români, maghiari, germani, sași, evrei, sârbi). În perioada imediat următoare, orașul Baia Mare a devenit reședința regiunii Baia Mare (1950), numită ulterior Maramureș, iar în anul 1968 a județului Maramureș, în același an fiind declarat municipiu reședință de județ.

George Pop de Băsești (1835-1919)

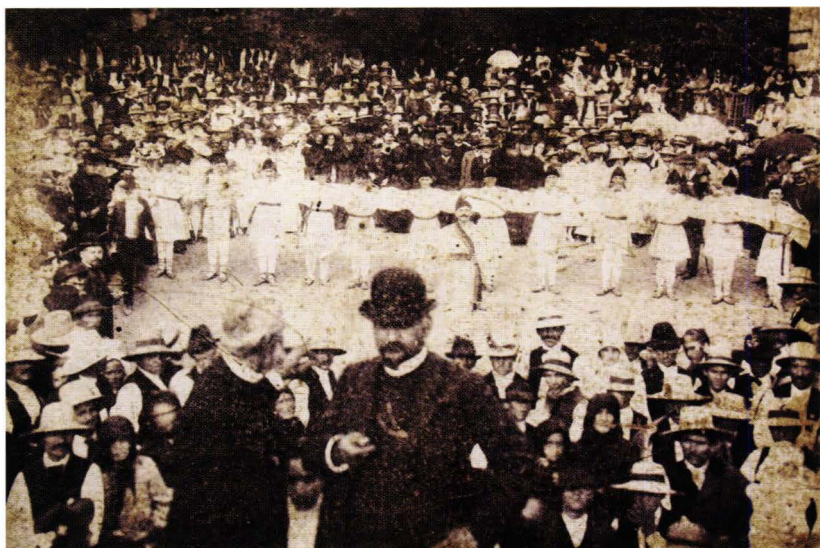
Provenind dintr-o veche familie românească, atestată cu titluri nobiliare încă din secolul XVII, George Pop s-a născut la 1 august 1835 în localitatea Băsești, comitatul Solnoc-Dăbâca (azi, județul Maramureș). Școala primară a urmat-o în localitate, iar următoarele șase clase la gimnaziul din Baia Mare, ceea ce denotă că, pe lângă funcțiile economice specifice unui oraș minier, Baia Mare reușea să dezvolte și alte segmente comunitare, pe palierele învățămân-

Ilustrată din localitatea Băsești, începutul secolului XX

tului și ale culturii. Orașul era deci un pol atractiv pentru tinerii studioși, inclusiv din comitatele vecine. În această perioadă de formare intelectuală, întinsă pe parcursul anilor 1846-1852, George Pop s-a remarcat atât la învățătură, cât și prin comportamentul

ireproșabil. Au urmat apoi ultimii doi ani la Liceul cezaro-crăiesc din Oradea, susținerea bacalaureatului și studiile la Academia de Drept din Oradea. În anul 1859 a fost mobilizat în timpul războiului dintre Austria și Regatul Sardiniei, iar un an mai târziu și-a început cariera juridică și administrativă (a fost judecător, administrator cercual, prim-pretor), remarcându-se prin profesionalism și dăruire față de membrii comunității. În 1860 s-a căsătorit cu Maria Loșonți, cu care a avut două fete, prima murind la vârsta de un an, a doua, Elena, ducându-i moștenirea mai departe.

Manifestare ASTRA la Băsești, 1905

După acumulările necesare și-a început și cariera politică, iar în anul 1872, beneficiind de încrederea deopotrivă a cetățenilor români și maghiari a fost ales deputat în cercul Cehu-Silvaniei. A mai obținut două mandate de parlamentar, în anii 1875 și 1878, în pofida unei legi electorale cenzitare și restrictive pentru națiunile nemaghiare care făceau parte atunci din Monarhia austro-ungară.

În Parlamentul de la Budapesta s-a remarcat prin discursurile la baza cărora așeza întotdeauna o argumentație logică, fie că acestea vizau probleme concrete ale comunității din circumscripția pe care o reprezenta, fie că abordau probleme generale ale întregii națiuni

române din Transilvania. Vom exemplifica pentru prima categorie enunțată, cu discursul din 17 februarie 1873 prin care combătea proiectul de lege al ministrului comunicațiilor de favorizare a căilor ferate în detrimentul șoselelor subliniind, într-un mod sugestiv, impracticabilitatea drumurilor existente în comitatele Crasna și Solnocul de Mijloc.

Pentru cea de a doua categorie menționată, ne vom opri la discursul rostit în Adunarea Deputaților la 2 mai 1879 în chestiunea proiectului de lege care introducea obligativitatea limbii maghiare în toate școlile primare și confesionale. Este considerat cel mai important discurs parlamentar al lui George Pop de Băsești, care a reușit să

realizeze o analiză pertinentă a sistemului constituțional introdus în anul 1867, odată cu realizarea dualismului, a legii electorale, a fiscalității exagerate (un executor tot la 3 comune). George Pop atacă punctual proiectul de lege al cărui scop oficial era acela de a înlesni înțelegerea între locuitorii de diverse etnii, declarând în final că „nu despre 4, dar nici după 1000 de ani și nici în vecii vecilor, noi și națiunea noastră nu vom putea fi obligați prin lege la ceea ce e o primejdie pentru moralitatea și religia noastră, iar pentru nație ar fi ruină și pieire”.

Anul 1879 este unul de turnură în evoluția politică a lui George Pop și în destinul său. În februarie demisionează din Partidul Independenței al cărui vicepreședinte fusese. Crezuse, în cei șapte ani de activitate parlamentară de până atunci, în solidaritatea de interese a românilor și maghiarilor, pe care, la început, se părea că Partidul Independenței o promova. Acum, eliberat de aceste constrângeri, se

George Pop de Băsești

avântă extrem de hotărât în mișcarea națională românească.

Remarcăm, în context, că replica formidabilă pe care George Pop a dat-o în Parlament intențiilor unui regim anacronic, i-a determinat pe liderii maghiari, în frunte cu premierul Tisza Kálmán să ordone ca George Pop să fie împiedicat, prin orice mijloace, să mai accedă vreodată în Parlamentul de la Budapesta. Nu înainte însă de a încerca să-l atragă în tabăra puterii. Dialogul dintre cei doi este relevant în acest sens: „De oameni bravi și hotărâți am avea și noi nevoie. Vino tu la noi și-ți garantez că nu există demnitate în Ungaria pe care să n-o poți dobândi” îi spune Tisza Kálmán.

Răspunsul lui George Pop este remarcabil și denotă un caracter excepțional într-o vreme în care se trăda pentru mult mai puțin:

Delegația formată din circa 300 de români din toate colțurile Ardealului cu misiunea de a preda Memorandumul împăratului Francisc Iosif I, la Viena, 28 mai 1892

De mi-ați da toată Ungaria și tot n-aș trăda cauza cea dreaptă a sărmanului și nenorocitului meu popor, care, afară de Dumnezeu, de tovarășii mei și de mine, n-are alți apărători împotriva tendințelor voastre de cotropire”. Replica premierului maghiar, „N-am așteptat alt răspuns”, pecetluiește deopotrivă eșecul atragerii lui George Pop de partea guvernului maghiar, dar și orice viitoare șansă a acestuia de a mai accede, prin vot, în Parlament.

Din acest moment, George Pop de Băsești a devenit factorul coagulant al mișcării naționale a românilor, reprezentată atunci de Partidul Național Român (PNR) din Banat și Ungaria și de Partidul Național Român din Transilvania. Personalitatea sa se manifestă din 1880 și până în 1918 în absolut toate evenimentele importante din evoluția mișcării naționale.

Memorandiștii condamnați în procesul de la Cluj:

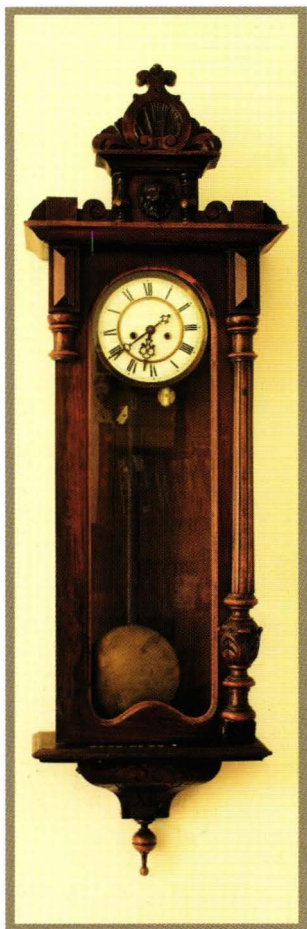
Rândul de sus (de la stânga la dreapta):

Dionisie Roman, Patriciu Barbu, D.P. Barcianu, Gherasim Domide, Teodor Mihali, Aurel Suciu, Mihai Veliciu, Rubin Patiția

Rândul de jos (de la stânga la dreapta): Nicolae

Cristea, Iuliu Coroianu, George Pop de Băsești, Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu, Dimitrie Comșa, Septimiu Albini

Astfel, în anul 1880, George Pop de Băsești reușește să-i adune la aceeași masă a dialogului pe liderii politici ai celor două partide românești în casa avocatului Ioan Rațiu din Turda, urmarea fiind întâlnirea de la Sibiu unde 22 de fruntași politici români decid că este timpul pentru fuziune, pentru unire. Trei dintre ei – Vincențiu Babeș, Partenie Cosma și George Pop de Băsești primesc sarcina de a elabora statutul viitorului partid național. În mai 1881 s-a constituit la Sibiu Partidul Național Român, George Pop de Băsești fiind ales atât în conducere, cât și ca responsabil pentru organizarea partidului în Sălaj, Sătmăr și Maramureș.

Un punct esențial în activitatea PNR l-a reprezentat redactarea și înaintarea *Memorandului*. Documentul a iscat însă disensiuni între lideri, George Pop de Băsești neezitând, în noiembrie 1891, să-i ceară lui Vincențiu Babeș demisia din fruntea partidului, datorită modului în care tergiversa asumarea și trimiterea *Memorandului*.

Alegerea lui Ioan Rațiu ca președinte al PNR a venit firesc, *Memorandul* fiind finalizat de către Vasile Lucaciu și Iuliu

Coroianu. PNR a decis prezentarea lui la Viena în mai 1892 de către o delegație compusă din membrii Comitetului Central Electoral, „iar încolo în număr nelimitat, din toți românii care vor dori să participe.”

Memorandul, text fundamental al generației politice de atunci, urma să fie prezentat împăratului la Viena la 28 mai 1892 însă acesta, la sugestia și chiar șantajul guvernului maghiar, a refuzat să primească delegația românilor, Francisc Iosif fiind în acest caz mai puțin împărat și mai mult rege al Ungariei, titlu pe care nu voia să-l sacrifice pentru români. Mai mult, memorandiștii au fost trimiși în judecată la 7 mai

1894, într-un proces de factură politico-națională, practic o confruntare româno-maghiară. Nici unul dintre cei 19 acuzați nu-și făcea iluzii în privința pedepselor care urmau a fi pronunțate și aplicate.

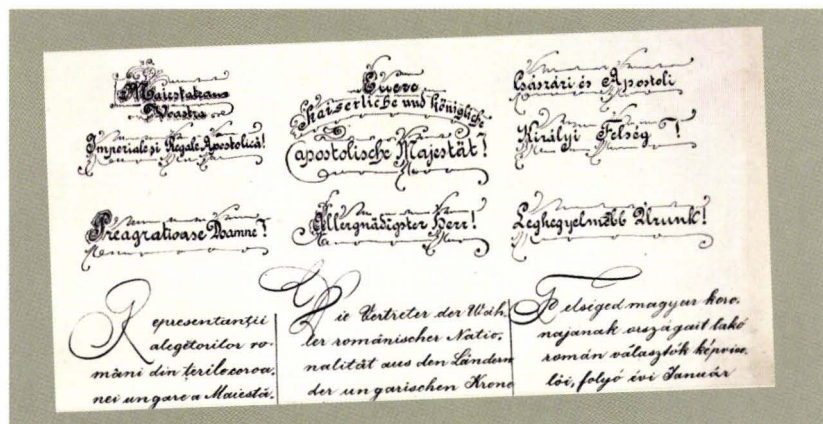
Astfel, la 2 martie 1894 Vasile Lucaciu încheia o scrisoare către George Pop de Băsești în felul următor: „La revedere la proces. Te salută cu mult drag un viitor tovarăș de robie.”

Sentința pronunțată la 25 mai nu a fost o surpriză pentru nimeni, cei 19 fiind condamnați pentru „atentat” la statul național maghiar. Peste două luni, după respingerea recursului, ei au fost întemnițați la Seghedin și Vác, George Pop de Băsești fiind închis la ultima locație amintită până în august 1894. A primit, în iunie 1895, învoire pentru a participa la înmormântarea soției sale, căreia detenția soțului i-a agravat suferința.

În același an 1895, PNR a fost interzis de către autoritățile maghiare, liderii românilor anunțându-i pe aceștia, prin intermediul unui manifest publicat în 1896, că lupta continua. Faptul le aduce alte zile de închisoare (între 8 și 15 zile) și amenzi, George Pop de Băsești primind pedeapsa cea mai mare. În anul 1902, după moartea bunului

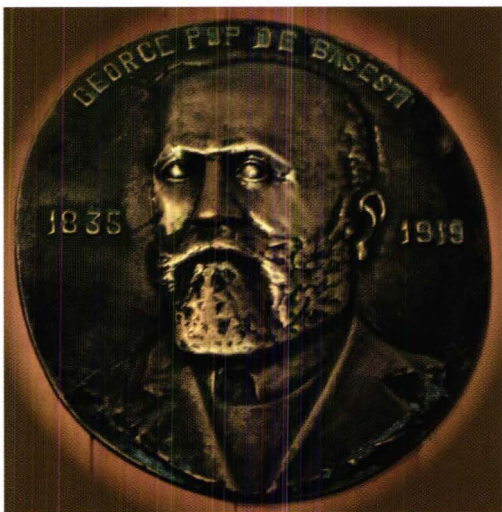
său prieten Ioan Rațiu, George Pop de Băsești a fost ales președinte al PNR, în 1905 partidul adoptând activismul ca principiu politic.

Confruntarea electorală din același an avea să confirme ceea ce premierul Tisza Kálmán ordonase încă în 1879, respectiv folosirea oricăror mijloace pentru ca George Pop de Băsești să nu mai fie ales niciodată în Parlamentul Ungariei. Candidat din partea PNR în colegiul Cehu Silvaniei, George Pop de Băsești, ajuns deja la 70 de ani, a fost bătut împreună cu susținătorii săi, dintre care unii au murit, într-o campanie electorală murdară, în care statul maghiar a folosit mijloace care pot fi definite ca aparținând terorismului. Iată deci dovada concretă a faptului că a face politică națională românească în cadrul Monarhiei austro-ungare era o întreprindere care comporta riscuri majore. Riscuri asumate însă de liderii de atunci, în frunte cu George Pop de Băsești, care se implică extrem de activ și eficient nu doar în activitatea politică, ci și în acțiuni care vizau ajutorarea concretă a țăranilor români, prin intermediul institutelor de credit și economii. Acestea au constituit instrumente prin care burghezia românească a reușit să-și asigure capitalul propriu, necesar inclusiv pentru sprijinirea activităților politice, a presei românești, a acordării de burse elevilor și studenților săraci. Și în aceste domenii George Pop de Băsești a fost primul. De la 100 de jugăre moștenite de la părinți reușește să ajungă la 3000 de jugăre atât în Băsești, cât și la Tămășești, Oarța, Băița. Scrie inclusiv o carte numită *Economia câmpului*, tipărită în două ediții și este

darnic în viața publică, atât pentru copiii săraci din Băsești și nu numai, cât și cu ziarele românești *Federațiunea, Lupta, Gazeta Transilvaniei*. Se implică activ în înființarea institutelor de credit și economii românești, cu un rol major în ultimele decenii ale secolului XIX și primele ale secolului XX. În 1909 George Pop de Băsești conducea șase asemenea institute: „Aurora” din Baia Mare, „Chioreana” din Șomcuta Mare, „Codreana” din Băsești, „Sătmăreana” din Seini, „Sălăgeana” și „Silvania” din Șimleu. Totodată era membru în conducerea celui mai important asemenea institut de credit românesc „Albina” din Sibiu.

Toată această zbatere continuă în plan politic, economic și cultural a început să producă roade la sfârșitul Primului Război Mondial, odată cu dezintegrarea Monarhiei bicefale. I-a fost dat „bătrânului nației” George Pop de Băsești să-și vadă împlinit visul Unirii românilor. Mai mult, a prezidat forul care a luat cea mai importantă decizie pentru destinul națiunii române, respectiv Adunarea Națională de la 1 Decembrie 1918. Simțea că Dumnezeu

*George Pop de Băsești, lucrare în bronz
a sculptorului Traian Moldovan*

l-a învrednicit în acest sens și nu întâmplător rostește a doua zi, la ședința Marelui Sfat

Național Român: „Iar acum slobozește, Doamne, pe robul Tău în pace, că am văzut mântuirea neamului meu”.

Peste puțin timp, la 23 februarie 1919, exemplarul destin pământesc al lui George Pop de Băsești se încheia, el intrând însă, definitiv, în Panteonul Național.

Sunt oameni a căror viață a fost hărăzită să constituie model și exemplu deopotrivă pentru contemporani și pentru urmași. George Pop de Băsești face parte, fără îndoială, din această categorie rară. Nu ne rămâne nouă decât să-i cunoaștem opera, să o apreciem și să încercăm să învățăm din ea.

TRIPTIC NAȚIONAL, Octavian Smighelschi, 1906

Tabloul a fost pictat de Octavian Smighelschi (1866-1912) cu prilejul amplelor manifestări organizate de ASTRA la Sibiu în anul 1906, conjunctură în care a fost achiziționat de George Pop de Băsești.

Tematic tabloul este structurat în trei registre, cu următoarele subiecte, de la stânga la dreapta: tablou votiv asemănător domnitorilor români, ctitori de biserici; scenă câmpenească și scenă din războiul pentru independență a României din 1877-1878. În partea inferioară este desfășurată următoarea inscripție:

„Prin veșnică muncă roditoare pomenind mărirea străbună prin vechea evlavie și gloria nouă spre siguranța viitorului harnic”

Preot dr. Vasile Lucaciu (1852-1922)

Viața și activitatea lui Vasile Lucaciu oferă celor dornici să o cunoască inepuizabile momente de meditație și echilibru interior. Contextul în care Vasile Lucaciu și-a manifestat capacitatea de acțiune și calitățile definatorii ale unui tribun este cel al luptei românilor pentru unitate națională. Supranumit „*Leul de la Șișești*” datorită caracterului său intransigent și a puterii de luptă, Vasile Lucaciu a impresionat deopotrivă pe contemporanii săi și generațiile care i-au urmat, devenind din timpul vieții un simbol al luptei pentru dreptate și adevăr.

S-a născut în localitatea Apa din județul Satu Mare, la 22 ianuarie 1852. A copilărit în satul natal, iar la șase ani a plecat împreună cu familia la Baia Mare unde tatăl său, Mihai Lucaciu, a fost numit învățător la școala confesională greco-catolică. Și-a continuat studiile la Gimnaziul de stat din Baia Mare, iar cursurile liceale la Ungvár și Oradea. În toamna anului 1868 a plecat la Roma cu o bursă la Institutul *Sfântul Atanasie*, obținând după doi ani doctoratul în filozofie. În anul 1874 a terminat și studiile teologice la Gherla, fiind hirotonit preot greco-catolic, calitate în care a primit parohia Sâncrai din comitatul Sălaj. În același an s-a căsătorit cu Paulina Șerbac (1856-1911), fiica preotului din Potău, cu care a conviețuit timp de 37 ani. Din anul 1878 a

ocupat postul de profesor de religie și limba română la Liceul crăiesc din Satu Mare. Aici a desfășurat o activitate de educare a sentimentului religios și a celui național în rândul elevilor, ceea ce a atras dizgrația din partea autorităților, în a căror atenție a intrat.

Familia preotului Vasile Lucaciu, anii 1885 (Vasile Lucaciu, soția Paulina, copiii: Epaminonda, Vasile, Tulia, Veturia)

Începe acum șirul multelor procese politice, fiind condamnat în repetate rânduri pentru „calomniere” și „agitație”. Perioada coincide cu intrarea lui Vasile Lucaciu în viața publică și în vârtoarea luptei politice. În anul 1881 a ținut primul său discurs politic la sfințirea bisericii din Valea Vinului, vorbind despre deznăționalizarea românilor pe cale religioasă. În anii următori a desfășurat și o intensă activitate publicistică: a colaborat la presa vremii (*Gazeta Transilvaniei* din Brașov, *Familia* din Oradea, *Gutinel* din Baia Mare), a editat din anul 1883 „Revista catolică”, la Satu Mare și Baia Mare, iar în perioada 1881-1884 a scris importante cărți de filozofie (*Instituțiuni filosofice*), precum și lucrări cu caracter religios (*Istoria lui Foțiu, patriarhul Constantinoplei, urzitorul schismei grecești*). Revenind la cariera didactică, profesorul dr. Vasile Lucaciu, titularul catedrei gimnaziale de limba română, catedră pe care

distinsul dascăl a înțeles să o apere prin toate mijloacele, deoarece era în pericol de desființare de către autoritățile maghiare, a devenit indezirabil și a fost catalogat ca instigator și răzvrătit. Expulzarea sa din școala sătmăreană, urmată imediat de desființarea catedrei de limba română, a avut un puternic impact în presa vremii. Acest episod al vieții sale este prima mare confruntare publică dar și o cotitură importantă a vieții sale, deoarece a însemnat sfârșitul carierei de profesor și începutul destinului de preot într-una din cele mai mari parohii din dieceza Gherlei. Astfel, în ziua de 27 august 1885, Vasile Lucaciu cu familia sa, soția Paulina și cei patru copii, au descins în frumoasa localitate de la poalele munților Gutâi, Șișești.

Petre Lucaciu (1866-1926), cu soția Mărioara. Petre, inginer minier, fratele lui Vasile Lucaciu, București, 1925

Gavril Barbul cu soția Maria (sora preotului Vasile Lucaciu)

Epaminonda, Tulia și Veturia, fotografia lui Vasile (mort pe front), pe treptele Bisericii Sfintei Uniri a Tuturor Românilor din Șișești

De la început părintele Vasile Lucaciu a fost îndrăgit de șișeșteni, aceștia devenind buni prieteni ai săi și cei mai fideli colaboratori, loialitate care a fost dovedită deseori în anii grei care au venit. În scurt timp, ca urmare a luptei pentru apărarea drepturilor naționale dar și a persecuțiilor la care era supus Vasile Lucaciu, Șișeștiul a devenit un cunoscut punct de rezistență și afirmare românească.

Biserica din Șișești în construcție. În imagine Vasile Lucaciu și Alexiu Berinde preotul din Seini, arhitectul bisericii, fotografie, anii 1890.

Ridicarea impunătoarei biserici de piatră, începută în anul 1885 și sfințită în 27 august 1891, a fost pentru părintele Vasile Lucaciu, pentru Șișești și pentru toți românii o măreață construcție închinată unui ideal transmis din generație în generație: *Pro S (Sancta) Unione Omnium Romanorum (Pentru Sfânta Unire a Tuturor Românilor)*, cuvinte săpate adânc în piatră pe frontispiciul acestei ctitorii. În multe situații și împrejurări de mare importanță pentru viitorul națiunii române, dr. Vasile Lucaciu a fost la înălțimea chemării sale. După anii 1890, perioadă în care făcea deja parte din conducerea Partidului Național Român, având și calitatea de secretar general, era perceput în România ca un erou, vorbindu-se deseori despre curajul, consecvența și sacrificiul său în cauza românilor de peste munți. Aceste percepții s-au amplificat îndeosebi după eșecul demersului nobil și demn al românilor la Viena din mai 1892. Părintele Lucaciu a fost autorul moral al

Memorandului Românilor și unul dintre cei mai importanți exponenți ai mișcării naționale pe care acest document de importanță covârșitoare a generat-o. În același an a fost suspendat din parohie și judecat la Debrețin (12 noiembrie 1892) într-un proces în care Vasile Lucaciu a apărut cu demnitate nu persoana lui, ci poporul său nedreptățit.

Memorandul Românilor din Transilvania și Ungaria către Maiestatea sa Imperială și Regală Apostolică Francisc Iosif I, împărat al Austriei, exemplarul oficial predat de dr. Ioan Rațiu, la 1 iunie 1892, cancelariei imperiale (copertă + 1 pagină) – facsimil.

Caligrafiat de R. Pick, pe hârtie format folio (43/31 cm), în trei limbi, română, germană și maghiară, s-a tipărit la Sibiu în 5.000 de exemplare. Documentul se află în prezent la Biblioteca Academiei Române din București.

Humannstadt, 25 März 1892.

Ratiu, Juliuslovici, George Dany de Mispes, Vasile Lucaciu, Saphirin Albin.

A fost primit la București, în capitala Regatului României, ca un lider național, iar în timpul și după procesul memorandiștilor de la Cluj

(7-25 mai 1894), a devenit un adevărat simbol al mișcării naționale românești. În anul 1894 apărea la București volumul „Voci latine. Dela frați la frați! I-a culegere de adhesiuni a gintei latine la mișcarea națională din Transilvania și Banat. Ilustrată cu autografe și diverse stampe prin V. A. Urechia, Președintele Ligei pentru unitatea culturală a Românilor”.

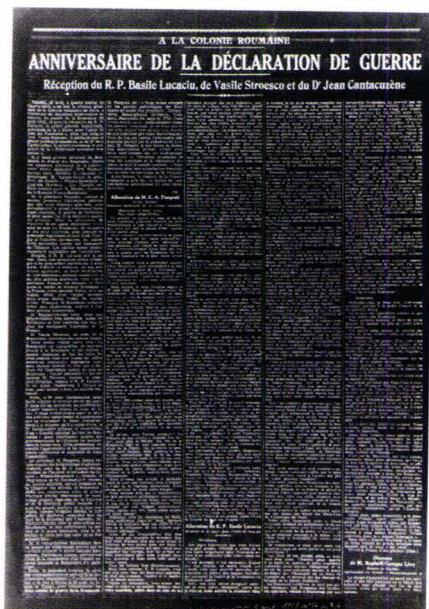
Opiniile formulate, de regulă în limbile franceză și italiană, au fost publicate în acest volum, constituind valoroase documente istorice, atât prin conținutul acestora cât și datorită faptului că au văzut lumina tiparului în perioada imediat următoare pseudo-procesului de la Cluj, în care fruntași ai mișcării naționale românești au primit grele condamnări. Antecedentele și implicarea puternică a preotului Vasile Lucaciu în această mișcare petiționară extrem de importantă au atras cea mai grea condamnare și anume cinci ani de temniță la Seghedin.

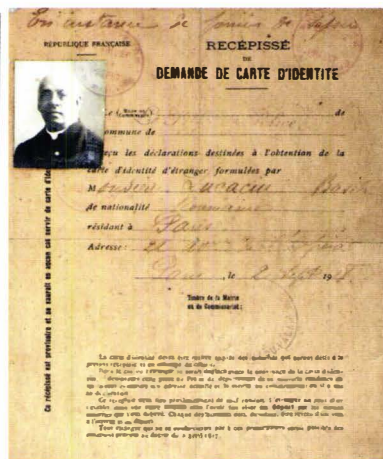
Coroana de lauri primită de preotul Vasile Lucaciu de la Papa Leon al XIII-lea, 4 iulie 1889

În contextul declanșării Marelui Război, în vara anului 1914, când nimeni nu îndrăznea să prevadă sfârșitul acelei conflagrații, Vasile Lucaciu a susținut în modul cel mai hotărât că a venit ceasul eliberării națiunilor subjugate, deci și a națiunii române, că „acest război este lupta decisivă care trebuie să ne aducă eliberarea”. Prigonit de autorități, dar cu acest crez în suflet și în minte, părintele Lucaciu, în toamna aceluiași an 1914, părăsește Șișeștiul și pleacă în România. În capitala țării a militat pentru intrarea în război alături de Antantă. S-a

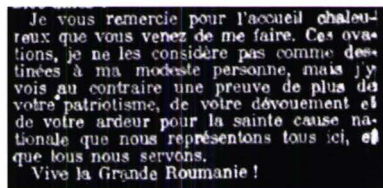
bucurat de stima, prețuirea și colaborarea unor iluștri oameni politici și demnitari: Nicolae Iorga, Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Octavian Goga, dar și a Ligii Culturale, al cărei președinte a fost ales. Credința fermă în victoria finală, în înfăptuirea idealului național l-a determinat să o mărturisească în modul cel mai convingător, în mai toate orașele României, în fața regelui Ferdinand, a prim-miniștrilor țării, ca și în fața

„La Roumanie”, publicație săptămânală a românilor din Franța, Paris, nr. 34, p. 3, 5 septembrie 1918

Cartea de identitate a preotului Vasile Lucaciu, Paris, 2 septembrie 1918

miilor de auditori români din Italia, America, Franța și Elveția. Cuvântul său de mesager al poporului român a fost ascultat de mari conducători de stat, precum Wilson sau Orlando, de iluștri demnitari. Periplul său prin marile țări ale lumii în cauza națiunii române i-a adus bucuria misiunii îndeplinite. În lunile noiembrie-decembrie 1918, Vasile Lucaciu, departe de țară, a trăit și a simțit împlinirea idealului de unitate națională a românilor constatând că „suferința nu a fost zadarnică”.

Părintele Vasile Lucaciu s-a întors în țară în toamna anului 1919. Aducea cu el, ca o justificare a lipsei sale în cei 5 ani de zile, bucuria

victoriei. Marele erou național a mai avut puterea de a lua parte la alegerile parlamentare. Prezidând Camera Deputaților în 21 iunie 1920, deputatul de București dr. Vasile Lucaciu spunea: „Am ajuns să pot prezida măcar pentru un moment această ilustră Adunare națională ce reprezintă idealul nostru național înfăptuit”.

Imagine de la banchetul dat în cinstea lui Vasile Lucaciu de către societăți românești din America, New York, 18 noiembrie 1917

Peste puțin timp, într-o zi mohorâtă de toamnă, pe 28 noiembrie 1922, părintele Vasile Lucaciu s-a stins din viață la Satu Mare, vegheat de fiul său, Epaminonda. Parlamentul României a decis funeralii naționale, iar în ziua de 1 Decembrie în toată țara s-a declarat doliu național. La funeralii au fost prezenți reprezentanți ai Senatului și Camerei, prim-ministrul Ionel I.C. Brătianu care a acordat post mortem ilustrului luptător *Marele cordon al ordinului „Steaua României”*, ca semn al recunoștinței pentru strădaniile sale în cauza națională a românilor. Prietenul și colaboratorul său apropiat, Octavian Goga, a spus printre altele: „...Pleacă dintre noi cel din urmă romantic, reprezentantul perioadei eroice din politica Ardealului, lăsând generației de azi moștenire imaginea lui luminoasă... Toate steagurile se

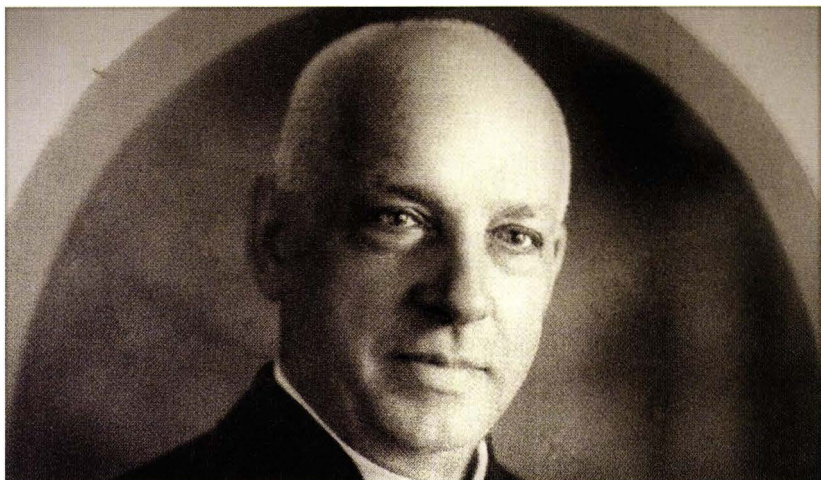
apleacă în fața acestui sicriu asupra căruia în numele ardelenilor cu care ai pribegit pe drumul idealului, Părinte Vasile, eu smerit ucenic arunc astăzi un bulgăre de țărână”. După serviciul divin oficiat de episcopii greco-catolici Iuliu Hossu de la Gherla și Valeriu Traian Frențiu de la Oradea, trupul neînsuflețit al lui Vasile Lucaciu a pornit pe drumul către Șișești. După un scurt serviciu religios, episcopul Iuliu Hossu a rostit o memorabilă cuvântare din care spicuiam: „Părinte Lucaciu! Nu ai fost în viață nici rege, nici ministru. Ai fost un vlădică de la țară care a luptat din toate puterile pentru ca neamul tău să-și capete granițele etnice la care

avea tot dreptul.....Azi te conduce la groapă un neam întreg... Și fii sigur că nicicând numele tău nu se va șterge din cartea de aur a neamului

românesc...”.

Vasile Lucaciu s-a bucurat de o mare popularitate în rândul oamenilor simpli, a țăranilor care veneau de la mari depărtări pentru a-l asculta slujind în biserică sau vorbind despre necazurile și nevoile lor. Iată ce relatează unii dintre cei care l-au cunoscut:

„L-am cunoscut pe părintele Lucaciu pe vremea când aveam 5 ani, la școală, am fost elevul domniei sale timp de 6 ani. Nu ne preda numai religia, ne învăța și cântece românești ca „Trei culori” și „Deșteaptă-te române”. În sat (Șișești n.n.), aveam livezi bogate dar cu soiuri proaste de pomi. Părintele avea o pepinieră de unde a început să dea sătenilor altoiuri și așa au ajuns șișeștenii să aibă astăzi livezi cu pomi de soi....” (Din relatarea lui *Gheorghe Andreica*, țăran din Șișești, 1968).

„...Boala nu l-a iertat. l-a frînt trupul prea pus la încercare în luptă. Și ce coincidență - ori să fie o satisfacție? Ziua Unirii i-a fost și a înmormîntării. A fost așezat într-un mormînt în biserica din Șișești pe care el a ridicat-o, închinînd-o unirii tuturor românilor....” (Din relatarea profesorului *Aurel Coza*, 1968).

„Dr. Vasile Lucaciu? Un om ca toți oamenii. Numai că avea ceva deosebit în trupul lui mare, aspru, oțelit, în privirea blîndă și în vocea caldă care te asuprea. De aici puterea cu care făcea pe oricine să-l asculte și să-l creadă. Păcat că a murit prea devreme și prea istovit de luptă.” (Din relatarea lui *Dumitru Horje* din Groșii Băii, 1968).

Dr. Schönherr Gyula

(1864-1908)

Remarcabil om de știință, istoric, membru corespondent al Academiei de Științe Ungare, *Schönherr Gyula* face parte din galeria personalităților baimărene care, prin complexitatea activității desfășurate, la cumpănă de veacuri, au contribuit la dezvoltarea, modernizarea societății în general și a comunității locale, în special.

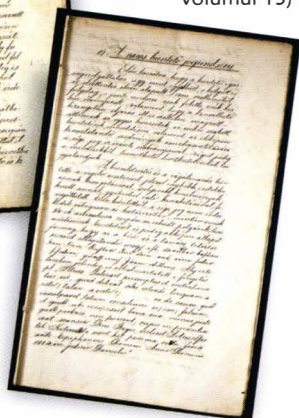
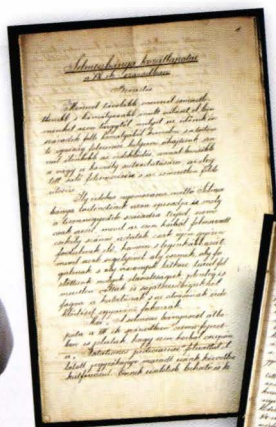
S-a născut la 26 septembrie 1864 în orașul Baia Mare, în „casa mică” de pe strada Podul Viilor (azi, în acel loc se află un imobil care găzduiește organizații sindicale).

Baia Mare, strada Podul Viilor, fotografie de la sfârșitul secolului XIX

Dinspre tată, Schönherr Antal, ramura baimăreană a familiei, își are originea în

localitatea Füssen din Bavaria, dinspre mamă, Ceausz Anna, are origini armene, respectiv relații de rudenie cu familiile Verzár și Csausz (armenii fiind colonizați în Ardeal în secolul al XVIII-lea). În Ungaria numele *Schönherr* a devenit cunoscut datorită familiei din Baia Mare, care se bucura de un prestigiu deosebit în comunitatea locală, având în vedere și faptul că, tatăl său, cu temeinică pregătire juridică, a fost, ani la rând, căpitan al orașului, importantă funcție la vremea respectivă.

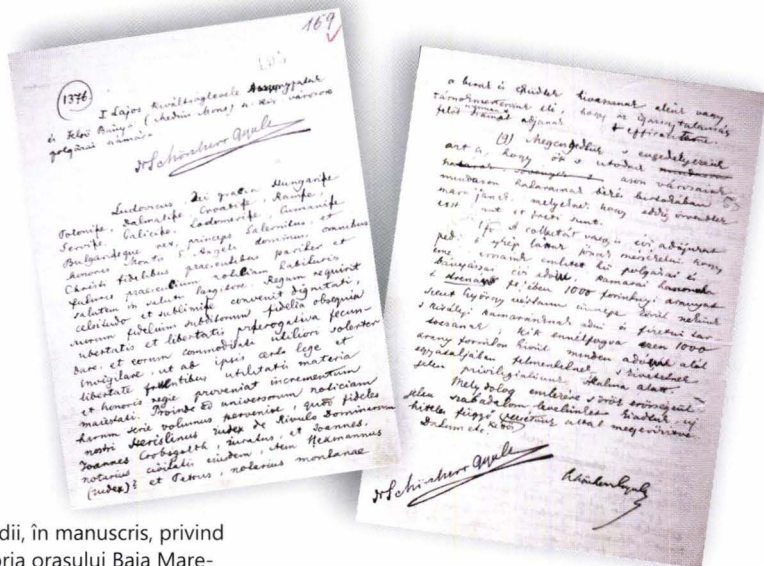
Copii ale documentelor legate de istoria unor orașe miniere, secolele XIV-XVI (Monografia orașului Baia Mare, volumul 15)

Educația primită de la părinții săi, mediul cult în care și-a petrecut copilăria au imprimat trăsături definitorii caracterului său. Astfel, dorința de cunoaștere, atracția față de cărțile vechi ale bunicului, de "vechiturile din podul casei", curiozitatea crescândă generată și dezvoltată de întâmplări adevărate sau miraculoase din trecut, au devenit cu timpul pasiuni puternice și trainice conturându-i în viață o traiectorie profesională ascendentă. Cursurile gimnaziale le urmează la Baia Mare, începând cu anul 1875, perioadă în care se conturează viitoarea personalitate științifică. Spre exemplu, în anul 1877 a avut primele manifestări publicistice, redactând două ziare școlare. În cursul aceluiași an, împreună cu fratele său, Sándor, a organizat o expoziție de

arheologie în grădina „casei mari” (azi Pensiunea La Fontana, str. Cloșca, nr. 11). „Micuțul savant”, cum era numit, a strâns și expus aici monede vechi pe care le-a găsit în Baia Mare, „rămășițe” ale vechii biserici gotice „Sfântul Ștefan”, precum și cărți, diplome vechi, adunate din podurile caselor, „blide și oale vechi” și piese de îmbrăcăminte „purtate odinioară de bunici”. Oaspeții familiei Schönherr, printre care era și contele Teleki Sándor, au apreciat și au încurajat inițiativa tânărului de 16 ani, precum și talentul lui de aranjare modernă a pieselor de arheologie.

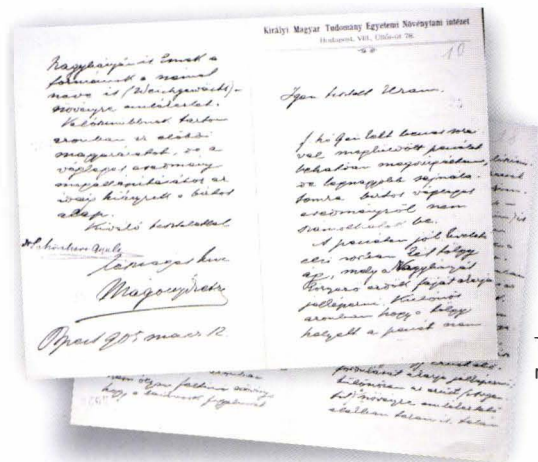
După o tentativă de carieră clericală, influențat fiind de membrii familiei sale, Schönherr Gyula revine la vechile sale pasiuni, respectiv istoria și arheologia, începând seria scrierilor științifice recunoscute ca atare în mediul academic.

Din anul 1884 când a fost angajat la biblioteca Muzeului Național de Istorie din Budapesta (al cărui director-custode va fi la un moment dat), student fiind și la Universitate (științe juridice și politice), își începe cariera științifică, având înclinație deosebită spre numismatică, istorie, paleografie, heraldică. A fost apreciat de profesorii săi de la Universitate, îndeosebi de aceia care predau paleografie sau numismatică romană, obținând, cu succes, titlul de doctor în științe juridice.

Studii, în manuscris, privind istoria orașului Baia Mare-secolul XIV (volumul 1)

De timpuriu a militat pentru înființarea și organizarea muzeelor, fiind primul care a lansat ideea unui muzeu al județului Sătmar, așa cum aflăm din paginile ziarului local „Nagybánya és Vidéke” (1885). Studiile și articolele științifice le publica sub pseudonimul Décsényi Gyula, nume împrumutat de la dealul de nord-vest al Băii Mari. A fost membru al Societății de Istorie și al Societății de Heraldică și Genealogie, a fost colaborator asiduu la revistele acestor societăți. Amintim aici revista de specialitate „Turul” (1886), în paginile căreia a publicat studiul „Nagybánya a régi pecsétei” (Sigiliul vechi al orașului Baia Mare) în care autorul susține și recomandă ca orașul să folosească, din nou, sigiliul și blazonul vechi.

Tiparul de sigiliu al Asociației muzeale băimărene, 1899

Correspondență privind demersurile pentru întocmirea și aprobarea stemei și a sigiliului orașului Baia Mare din anii 1905-1906 (volumul 15)

Schönherr Gyula publică numeroase studii și articole având ca obiect istoria orașului Baia Mare, adună un material documentar și imagistic impresionant, material care se păstrează în manuscris în fondul care-i poartă numele, din patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș (19 volume cu manuscrise, schițe, desene, fotografii, reproduceri, însemnări). În anul 1896 a primit de la primărie sarcina de a scrie istoria orașului Baia Mare. Conform contractului cu primăria această lucrare trebuia să fie gata în anul 1900. El a considerat că materialul documentar adunat până în acel moment

nu era suficient pentru o lucrare monumentală, cum se dorea să fie; documentarea a durat aproape 10 ani. Peste puțin timp, activitatea sa în folosul instituțiilor culturale a fost încununată de succes.

Insistențele sale în problematica înființării și apoi a descentralizării muzeelor au dat foarte curând roade, în orașul Baia Mare, în anul 1904, la 19 iunie, deschizându-se pentru public *Muzeul orășenesc Baia Mare*. Este perioada în care, deja cunoscutul și remarcabilul om de știință Schönherr Gyula are nu numai o strălucită activitate academică, ci participă și la conturarea unei legislații corespunzătoare pentru ocrotirea și clasificarea tuturor măturiiilor.

În toată această perioadă a acordat o mare importanță trecutului istoric al orașului său natal; astfel, s-a adresat frecvent, cu articole, ziarului local „Nagybánya és Vidéke”, care erau citite în cadrul familiei, fiind adevărate clipe de sărbătoare. Cititorii erau plăcut surprinși când luau cunoștință de câte un document inedit sau de o referință culturală, încă necunoscută, din arhiva locală sau din altă parte. De exemplu, în

anul 1887, a publicat un articol despre Stephanus Heckel de Rivulo Dominarum, editor de carte și librar din Buda în prima jumătate a secolului al XVI-lea, originar din Baia Mare.

Placa comemorativă amplasată în anul 1910 pe casa în care a locuit dr. Schönherr Gyula

A publicat și o serie de articole, tot în presa locală, cu intenția de a impulsiona dezvoltarea culturală și spirituală a comunității. Spre exemplu, în trei articole s-a ocupat de bibliotecile orașului, a făcut o scurtă prezentare a monumentelor de arhitectură din Baia Mare, articolul fiind însoțit de fotografii special comandate (1887).

Începând cu anul 1890 a desfășurat o consecventă activitate de cercetare arhivistică, valorificată ulterior în volume și publicații științifice, de exemplu lucrarea „Monumenta Vaticana”, editată în anul 1891, contribuția lui Schönherr Gyula constând în capitolul referitor la corespondența regelui Matia

Corvin cu papii de la Roma. Aceste cercetări arhivistice au fost, în același timp, călătorii prin mai multe orașe din Italia, precum Veneția, Florența, Pisa, Neapole, Palermo, Ravena, Padova, relatate pe larg în scrisorile adresate mamei sale, publicate postum de ea, în anul 1910.

Din nefericire, în vreme ce desfășura astfel de nobile preocupări, își fac apariția și primele semne de boală (1903), acestea agravându-se pe măsura trecerii timpului. Totuși, a continuat să scrie și chiar s-a ocupat îndeaproape de problemele muzeului băimărean, însă starea sa s-a agravat și în ziua de 24 martie 1908 s-a stins din viață în casa părintească din Baia Mare. Oficialitățile locale i-au adus omagii iar în anul 1910, într-un cadru festiv, pe fațada casei părintești, a fost amplasată o placă comemorativă. Comunitatea îl păstrează și astăzi în memoria colectivă, cu recunoaștere și recunoștință.

Alexiu Pokol

(1872-1935)

S-a născut în localitatea Letca, județul Sălaj, în anul 1871 sau la 24 august/1872, după alte surse. Informațiile sunt diferite și cu privire la familia sa. Astfel, tatăl său a fost fie cantor la biserica din sat, fie proprietar de pământ. Oricare a fost originea sa, tânărul Alexa a trebuit să muncească din greu pentru a-și croi un drum în viață. A urmat cursurile Preparandiei (Școala normală de învățători) de la Blaj finalizate cu diploma de învățător, precum și Preparandia din Sighetu Marmației, obținând diploma de institutor. Bun cunoscător de limba maghiară, în urma unui examen a devenit învățător definitiv în anul 1892. După terminarea studiilor a urmat o vreme cariera didactică, fiind învățător la Școala Catolică din Baia Mare (1891-1892); ulterior a fost învățător la Școala primară de pe Valea Borcutului. Aici a cunoscut-o pe viitoarea sa soție, Maria Mureșan (1858-1926), născută Oncia (după alte surse Vancea, Ancea, Oancea). Din această căsătorie s-au născut mai mulți copii, dintre care au supraviețuit Inocențiu Pokol (1896-1934), cu studii diplomatice la Paris, și Melania Pocol (1900-1987) căsătorită cu medicul Alexandru Dumbrăviceanu.

Concomitent cu exercitarea funcției de învățător, prin căsătorie dobândind o importantă avere (după unele surse chiar

exploatări miniere în zona Valea Borcutului), s-a ocupat și de extracția minieră, la început ca arendaș (din 1893 mina Mișca, din 1896 mina Borzaș, din 1902 mina Lipot), iar mai apoi ca proprietar (al minelor Lipot și Mișca și poate Leopold). În ceea ce privește această perioadă a vieții sale s-au țesut mai multe legende. Realitatea însă este foarte interesantă conform relatării inginerului Gheorghe Lenghel din memoriile sale legate de acest personaj pe care l-a cunoscut: „Pocol Alexa era învățător confesional la Valea Borcutului. Făcea curte la fata unui miner de aici ... care avea concesiuni miniere și la o altă mină particulară Avea deja o galerie transversală destul de lungă Într-o zi au dat de filon tocmai într-un punct foarte bogat în aur liber fin și dens diseminat în rocă cu cuarț.” După ce a descoperit filonul bogat în aur nivelul de trai al familiei a crescut considerabil, iar Alexiu Pokol a devenit repede foarte cunoscut ca unul dintre cei mai bogați oameni din zonă. În calitate de proprietar al minelor de pe Valea Borcutului s-a ocupat

Alexiu Pokol în incinta exploatării miniere de pe Valea Borcutului în jurul anilor 1900

îndeaproape de îmbunătățirea condițiilor de muncă în subteran. Ca urmare a modernizării extracției miniere (armarea galeriilor),

introducerea pompelor pentru evacuarea apelor și uscarea galeriilor, construirea unui ștamp cu 30 de săgeți în dreptul minei Mișca ș.a., după câteva eșecuri, decepții, împrumuturi de bani, a ajuns, în perioada 1901-1911, la o înflorire fără precedent (944.000 g. minereu extras în valoare de 5.144.331 coroane), reușita lui constituind un stimulent și pentru alți arendași și proprietari de mine în procesul de modernizare al tehnologiilor de extracție.

Acesta este motivul pentru care, în ziua de 22 iunie 1911, la Valea Borcutului, secția Baia Mare a „Országos Magyar Bányaszati és Kohászati Egyesület” (Societatea Națională Maghiară de Minerit și de Metalurgie) a organizat aici sesiunea anuală de comunicări, având ca temă „Mineritul din Valea Borcutului”.

Alexiu Pokol în incinta exploatării miniere de pe Valea Borcutului, primele decenii ale secolului XX

În anul 1904 Alexiu Pokol a construit o impunătoare reședință, cunoscută sub numele de „castelul de pe Valea Borcutului”, despre care s-au vehiculat nenumărate legende. În această locație, în anul 1964, a început organizarea unui muzeu al mineritului din regiunea Baia Mare, idee abandonată în anul următor în favoarea unei „case de copii școlari”. Alexiu Pokol a ctitorit în anul 1907 o frumoasă biserică pentru credincioșii români greco-catolici de pe Valea Borcutului. Aproximativ în aceeași perioadă și-a construit o casă, relativ modestă, și în Baia Mare, edificiu care în anul 1987 a fost demolat din motive de sistematizare (se afla pe actuala stradă Gheorghe Șincai, nr. 31).

De timpuriu a intrat rândul elitei locale, fiind recunoscut ca un membru marcant al acesteia și al comunității băimătrene. Somptuoasa sa reședință de pe Valea Borcutului a avut oaspeți de seamă, care au fost impresionați de calitățile de gazdă primitoare ale lui Alexiu Pokol. Dintre cei care i-au trecut pragul amintim personalități culturale și politice ale vremii, precum binecunoscutul epigramist și magistrat Cincinat Pavelescu (1905, 1910), prințul Leon Ghica, contele François de Roussy și contele Claude de Fountenelle, consuli ai Franței la București, marele istoric Nicolae Iorga (1906), diplomatul Take Ionescu (1906, 1921-1922), generalul Moșoiu (1922), scriitorul Duiliu Zamfirescu.

Alexiu Pokol călare în fața reședinței sale de pe Valea Borcutului, în plan secundar fiul său Inocențiu. Tablou cu autor necunoscut

A desfășurat o intensă activitate socială și culturală susținând, deseori financiar, manifestări culturale organizate în zonă. A fost întemeietor și președinte al unor bănci locale, președinte al filialei din Baia Mare a Crucii Roșii, membru al Reuniunii Femeilor Române „Regina Maria” din Baia Mare. În jurul anilor 1900 a devenit membru activ al ASTREI și un asiduu sprijinitor moral și financiar al evenimentelor

organizate de aceasta. Prima implicare în activitățile Asociației a fost în vara anului 1903, când s-a desfășurat la Baia Mare Adunarea Generală a ASTREI. Alexiu Pokol a fost atunci unul dintre organizatorii

Alexiu Pokol alături de Cincinat Pavelescu și prințul Leon Ghica la Șișești în fața Casei parohiale a preotului dr. Vasile Lucaciu, 1905

evenimentului, oaspeții de seamă fiind plimbați prin oraș cu faimoasa sa caleașcă trasă de patru cai. El a fost acela care a rostit discursul de bun venit: „E un obicei în societatea românească să primim cu brațele deschise pe oaspeții noștri iubiți, să le spunem din inimă, un Bine ați venit! ... nu numai că sunteți oaspeții noștri preestimați și mult iubiți, din momentele acestea inimile noastre palpită în sentimente înalte, cerești, fericitoare ... sunteți apostolii, propovăduitorii, reprezentanții culturii noastre naționale.” A desfășurat o susținută activitate politică, în anul

1904 fiind deja membru al Partidului Național Român, iar în anul următor a participat la Conferința Națională a partidului, în calitate de delegat al cercului electoral Careii Mari, atunci decizându-se adoptarea tacticii activiste și participarea la procesul electoral. Puțin mai târziu a fost ales deputat din partea Partidului Național Român în Parlamentul de la Budapesta (1906-1907). În timpul Marelui Război (1914-1918) s-a dedicat exploatărilor miniere pe care le deținea, dezvoltându-și afacerea. Revine în viața politică în toamna anului 1918 în contextul constituirii Consiliului Național Român Comitatens și Cercual Baia Mare. În ziua de 26 noiembrie 1918 la Baia Mare s-a desfășurat Adunarea electorală, ocazie cu care au fost alese cinci persoane pentru a

reprezenta acest cerc electoral la Marea Adunare Națională de la Alba Lulia din 1 Decembrie 1918. Printre aceștia s-a numărat și Alexiu Pokol, alături de Teofil Dragoș, Vasile Selăgean, Nicolae Barbul și Demetriu Cînța. În perioada de după Unire a avut două mandate de senator în Parlamentul de la București (1919, 1922). A devenit membru al Partidului Național Țărănesc, fiind președinte al organizației locale din 1926 până în vara anului următor, când a trecut la Partidul Național Liberal. În aceeași perioadă a fost consilier local, ulterior primar al orașului Baia Mare din 23 septembrie 1927 până în 31 decembrie 1928. În timpul mandatului de primar a luat măsuri pentru modernizarea infrastructurii orașului, a acordat o atenție deosebită restructurării activităților bancare. Înaintea festivităților de încoronare a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, din anul 1922, Alexiu Pokol, fiind senator, a donat 3,600 kg de aur din minele sale pentru realizarea coroanei Reginei Maria. Ulterior Regina Maria l-a primit pe Alexiu Pokol în audiență pentru a-i mulțumi personal pentru nobilul gest făcut, iar Ionel Brătianu ar fi exprimat la vederea acestuia plin de admirație: „Măi Pocol, dacă toți ardelenii ar fi ca tine!”. Acest episod a devenit cunoscut foarte repede în Baia Mare și în România.

Alexiu Pokol s-a stins din viață la 25 martie 1935 într-un sanatoriu din Budapesta, unde își trata problemele de sănătate. Este înmormântat alături de ceilalți membri ai familiei în fața bisericii ctitorite de el pe Valea Borcutului.

Dr. Teofil Dragoș

(1874-1934)

Avocatul Teofil Dragoș a fost o personalitate locală importantă, remarcabil profesionist în domeniul juridic, dar și abil politician, cu o semnificativă activitate în cadrul mișcării naționale românești înainte de Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

S-a născut la 24 decembrie 1874 în localitatea Hideaga, comitatul Satu Mare (astăzi, județul Maramureș). A fost fiul lui Gabriel și al Mariei (născută Pogăciaș). Au fost trei copii la părinți, doi băieți (Teofil, Augustin) și o fată (Emilia). A urmat școala primară în satul natal și școala medie în orașul Baia Mare. Studiile superioare, la Budapesta și Viena, au fost finalizate în anul 1900, cu obținerea diplomei de avocat, ulterior devenind doctor în drept. Din același an a practicat avocatura în orașul Baia Mare (în imobilul de pe actuala stradă 1 Mai, nr. 8, azi sediul Muzeului Județean de Artă „Centrul Artistic Baia Mare”), devenind repede unul dintre cei mai apreciați membri ai Baroului Avocaților din județul Satu Mare. Într-un timp relativ scurt s-a implicat puternic în viața socială și politică a orașului.

De timpuriu a devenit membru al Partidului Național Român, având drept colaboratori apropiați pe George Pop de Băsești și Vasile Lucaciu, lideri politici consacrați, nu numai în județul Satu Mare ci și în Transilvania și

România.

A îndeplinit mulți ani la rând funcția de vicepreședinte al Comitetului Comitatens Sătmăr al Partidului Național Român, iar în anul 1905 a participat la Conferința Națională a acestui partid, condus la acea vreme de George Pop de Băsești. În calitate de membru activ al ASTREI, a participat la activități care urmăreau emanciparea culturală a membrilor comunităților românești din zonă. În anul 1913 a înființat un Despărțământ al ASTREI la Baia Mare, pe care l-a și condus în calitate de președinte, secretar fiind un alt avocat remarcabil din Baia Mare, dr. Aurel Nistor. A fost deosebit de atent cu viața spirituală a comunității din Hideaga, familia Dragoș donând acesteia terenurile pe care, ulterior, au fost construite școala, biserica, casa parohială și terenul sportiv, edificii existente și astăzi.

Masa de birou care a aparținut avocatului dr. Teofil Dragoș

În preajma Marii Uniri de la Alba Iulia, a înființat și a condus, ca președinte, Consiliul Național Român din Baia Mare (12 noiembrie 1918). În calitate de delegat al Cercului electoral Baia Mare a participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Tot

atunci (2 decembrie), a fost ales membru în Marele Sfat Național Român al Transilvaniei. A avut importante funcții în plan administrativ și politic, fiind prefect al județului Satu Mare și deputat în Parlamentul României.

Spre sfârșitul anului 1918 a organizat primirea entuziastă la Baia Mare a generalului francez Henri M. Berthelot și a armatei române, în ziua de 25 decembrie 1918/7 ianuarie 1919. În presa vremii acest moment este descris astfel: „Timpul se apropia de orele 11 seara când a sosit Coroamă Dumitru cu întreg corpul de ofițeri și mai mulți intelectuali exponenți ai cauzei românești din localitate în frunte cu Dr. Teofil Dragoș. Dr. Ajtai Nagy Gavril (primarul orașului, n.n.) salută pe comandant în numele orașului... Dl. maior îi răspunde că a venit pentru menținerea și asigurarea ordinii, misiune ce vrea să îndeplinească împreună cu conducătorii orașului.”

În perioada interbelică, Teofil Dragoș a desfășurat o intensă activitate politică, în calitate de membru al Partidului Național Liberal, ocupând funcții eligibile sau numite. A făcut parte din cercul intim de prieteni ai liderilor liberali Ionel și Vintilă Brătianu. Ca membru al PNL a organizat numeroase întruniri politice, congrese județene (1926-1934),

manifestări publice electorale, având strânse relații cu I.C. Brătianu, I.G. Duca, general Traian Moșoiu, Alexandru Lapedatu etc. A avut poziții

critice față de Partidul Național Țărănesc (Iuliu Maniu, Ion Mihalache și Alexandru Vaida-Voevod) și față de guvernarea, pe care o considera arbitrară, a istoricului Nicolae Iorga. A fost prefect al județului Satu Mare (31 ianuarie-30 octombrie 1922), dar și deputat (între anii 1927-1928). A fost perioada în care dr. Teofil Dragoș a devenit o prezență obișnuită în Parlament, având de partea sa susținerea electoratului sătmărean. Cu ocazia Congresului PNL Satu Mare din 7 noiembrie 1928 a fost ales în funcția de președinte al acestei organizații, pentru ca la sfârșitul anului să devină primul candidat pe lista liberală în Camera Deputaților. La o mare consfătuire a liberalilor din Ardealul de nord, desfășurată la Oradea, în vara anului 1929, liderii partidului au făcut aprecieri favorabile asupra activității liberalilor sătmăreni și a manierei în care Teofil Dragoș conducea partidul.

În anul 1930 a fost reales în funcția de președinte și a fost desemnat primul candidat al partidului la alegerile pentru constituirea noului Consiliu Județean (februarie 1930). Un an mai târziu a reprezentat organizația sătmăreană la Congresul Național PNL de la București. Câteva luni mai târziu (8 octombrie 1931) a avut deosebita onoare de a-l întâmpina pe I.G. Duca la Baia Mare. În anul 1933 a fost ales pentru ultima oară în Camera Deputaților, mandatul fiind întrerupt de moartea sa.

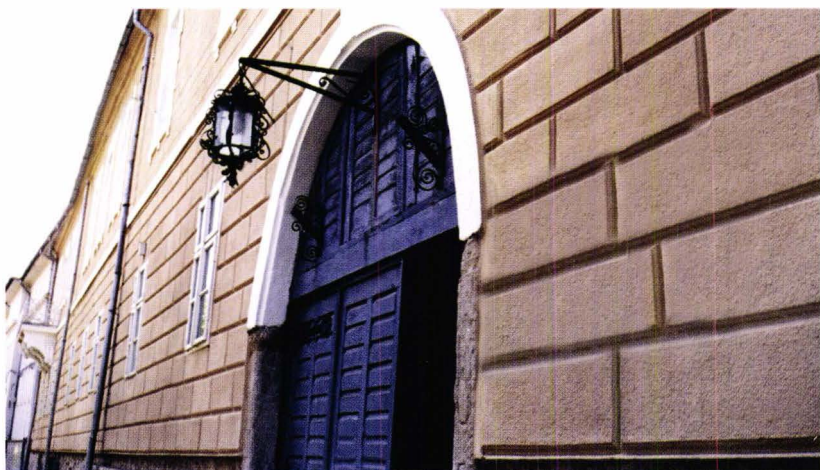

Acțiune, Institutul de Credit și Economii „Aurora”, Baia Mare, 1907

Pe lângă preocupările politice a avut importante rosturi și roluri în conducerea orașului Baia Mare. Astfel, a fost președinte al Camerei de Industrie și Comerț, a înființat și a condus Institutul de Credit și Economii Aurora din Baia Mare, fiind decorat pentru merite deosebite de către Carol al II-lea cu ordinul Coroana României în rang de Cavaler. În plan cultural, amintim că a fost proprietar-editor al editurii „Minerva Societate Anonimă” în perioada 1926-1934.

În anul 1926 a înființat gazeta săptămânală „Baia Mare”, ziar politic, social și economic cu o platformă bine conturată, care viza consolidarea României Mari și lupta împotriva revizionismului și a fascismului. A condus publicația în perioada 1926-1929, în editorialul „Programul nostru” scriind, printre altele: „Ce privește politica noastră față de naționalități, ea nu este nici de strivire, nici de asuprire, nici măcar de monopolizare, ci de o înțelegătoare colaborare cu toți aceia-fără deosebire de rasă și confesiune- cari au înțeles a se așeza definitiv și fără rezervă în cadrul acestei țări românești.”

S-a stins din viață în anul 1934 (18 ianuarie) fiind înmormântat în cripta Bisericii Greco-Catolice (azi, Ortodoxe) din Hideaga, comuna Satulung, unde odihnește și fratele său Augustin (1862-1948). Lăcașul de cult a fost construit după incendiul din anul 1928, cu sprijinul financiar al familiei Dragoș.

Imobilul în care Teofil Dragoș a avut biroul de avocat (azi, sediul Muzeului Județean de Artă „Centrul Artistic Baia Mare”, str. 1 Mai)

Prof. dr. Aurel Coza

(1892-1978)

Profesorul Aurel Coza a fost unul dintre acei oameni valoroși care prin activitatea profesională, consecvența și conștiinciozitatea lor au contribuit la transformările complexe ale societății românești de după Unirea din 1918.

S-a născut în localitatea Pribilești, la 17 septembrie 1892, într-o familie cu opt copii. Tatăl său, Ioan Coza, preot greco-catolic, a fost coleg la Gimnaziul Superior Minorit din Baia Mare cu Petre, fratele mai mic al lui Vasile Lucaciu, care a devenit apoi inginer minier. A urmat școala primară de stat din Lăpușel și Șomcuta Mare, iar cursurile liceale la Oradea, Baia Mare și Beiuș, susținând bacalaureatul în anul 1910. După studii teologice la Oradea și Gherla, în perioada 1914-1918 a urmat cursurile Universității din Budapesta, studiind limba latină și istoria. După absolvire și după înfăptuirea Unirii, a fost evaluat la pedagogie și limba latină de o comisie prezidată de Onisifor Ghibu. A trecut cu succes de această examinare, fiind numit profesor la Liceul "Gheorghe Șincai" din Baia Mare.

A făcut așadar parte din prima generație de profesori a primului liceu românesc din oraș, înființat în anul 1919, unde a activat până în 1926. Iată cum își amintea Profesorul acele începuturi, într-o cuvântare ținută în data de 20 decembrie

1969, cu ocazia sărbătoririi semicentenarului Liceului : „... la 15 august 1919 am fost numit, la cerere, cel dintâi ca profesor la acest liceu, primind și sarcina de a face pe secretarul școlii, funcție ce pe atunci i se încredința unuia dintre profesori, pentru a-l ajuta pe director în munca lui administrativă și pedagogică.

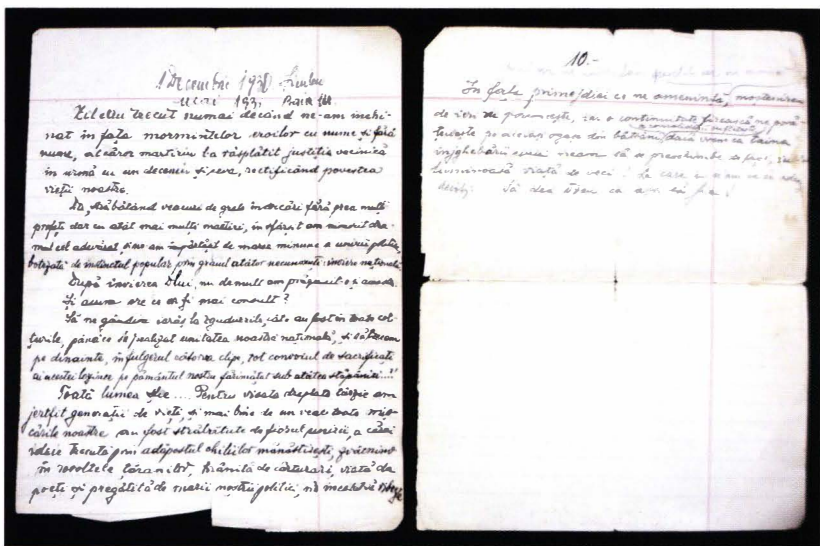
Liceul „Gheorghe Șincai”, primele decenii ale secolului XX

Am avut nevoie de trei luni să organizăm acest mic local, atunci de școală primară, ca să corespundă, vremelnic măcar, necesităților unui liceu... . Greutățile, lipsurile au fost înlăturate treptat prin eforturile conducerii de stat, prin munca fără răgaz, plină de suflet a profesorilor, care și-au dăruit din plin eforturile pentru înarmarea tinerilor cu tot ce gândirea umană a făurit mai de preț până atunci și – de ce să nu recunoaștem – prin elanul impresionant ce stăpâna pe elevi, prin munca și comportarea lor în școală și afară.”

La insistențele Inspectoratului muzeelor din Transilvania care solicită “angajarea unei persoane cu calificare superioară în științele istoriei și a limbii române, Primăria orașului Baia Mare îl designează (desemnează, n.n.) pe postul de custode pe Aurel Coza, prestigiosul profesor de istorie de la Liceul Gheorghe Șincai”. În această calitate, cu multă conștiinciozitate și pasiune, Aurel Coza reorganizează muzeul în

anul 1924 și îl deschide publicului. S-a ocupat de îmbogățirea colecțiilor, ordonându-le, inventariindu-le în limba română, conform noilor cerințe.

În noiembrie 1926, profesorul Coza s-a transferat la Carei, fiind numit director la Liceul "Vasile Lucaciu", calitate în care reorganizează școala, înființează o secție nouă, cu predare în limba germană pentru șvabii din zonă, construiește un internat foarte bine înzestrat pentru 120 de elevi.

Ciorna unei cuvântări ținute cu ocazia zilei de 1 Decembrie 1930 la Șimleu

S-a ocupat de însemnele funerare - impresionante prin realizare și mesaj - de la mormântul (cavoul) părintelui Vasile Lucaciu și al soției sale Paulina, adăpostit de Biserica Sfintei Uniri a Tuturor Românilor, ctitoria din Șișești a marelui tribun. În această perioadă de timp a desfășurat o intensă activitate profesională și culturală. A fost membru în Comisia Monumentelor Istorice, manifestând un interes deosebit pentru arta bisericească din secolul XVII, a condus în calitate de președinte timp de 10 ani Despărțământul ASTRA „în ultimii 4 ani fiind raportorul ASTREI Centrale în chestiunea colonizărilor de pe graniță, face în această direcție un studiu temeinic pentru reorganizarea

coloniștilor și pentru a-i salva din ghiarele boalelor ce-i secerau cu nemiluita...”.

Profesor Aurel Coza cu soția în Casa memorială
Vasile Lucaciu din Șișești, 26 noiembrie 1972

A fost redactor al publicației ASTREI „Graiul neamului” și a organizat numeroase manifestări culturale și conferințe pe teme istorice în diferite localități transilvane. Din anul 1938, în contextul reorganizării administrative a României, Aurel Coza a fost numit Inspector al Învățământului Secundar din ținutul Someș. Nu s-a refugiat după Diktatul din 30 august 1940, din contră, a protestat la Ministerul ungar împotriva transferului profesorilor români la școli din centrul Ungariei. Pentru acest fapt a fost condamnat 4 luni la muncă silnică (1941-1942), după care a continuat activitatea de dascăl la Școala normală din Gherla. În anul 1944, după Eliberare, profesorul Aurel Coza a fost împuternicit de către Prefectura Județului Cluj cu „... conducerea și organizarea Serviciului Învățământului secundar și primar pentru Ardealul de Nord”, având sarcina de a „pune în aplicare în timpul cel mai scurt acest serviciu în cadrele legilor și ordonanțelor primite”. O misiune deloc ușoară în condițiile în care, din 12 noiembrie 1944, administrația românească din Transilvania de Nord a fost înlocuită cu una militară

sovietică, profesorul Coza făcând apel la conștiința și „la datoria sfântă a fiecăruia care ține la copiii noștri, care nu pot suferi și care nu pot pierde nici o zi de lucru. Accentuăm că munca și viața normală trebuie să se pună în aplicare căci așa cer interesele Neamului, a patriei noastre și a Armatelor luptătoare.”

Profesor Aurel Coza în fața Locului de Adunare a Românilor din Șișești, 1974

În acea perioadă, Aurel Coza s-a stabilit împreună cu familia în orașul Cluj, implicându-se în procesul de refacere a învățământului românesc, în „reînvierea ASTREI”, dar și în activitatea de cercetare istorică, unele studii fiind publicate în reviste de specialitate, altele netrecând proba cenzurii comuniste. În anul 1952, la 16 august, profesorul Coza, care avea deja 60 de ani, a cunoscut avatarurile regimului concentraționar, fiind arestat și condamnat la 36 de luni închisoare. „Vina” sa era majoră pentru regimul antiromânesc de atunci: Aurel Coza fusese membru al Partidului Național Țărănesc și era de religie greco-catolică. Partidul fusese scos în afara legii în 1947 iar cultul, un an mai târziu. Închis la Gherla, a fost eliberat după un an (la 10 august

1953) și s-a stabilit la Vatra Dornei având domiciliul "ales" (forțat) în această localitate.

Ulterior, s-a stabilit din nou la Cluj, de unde venea destul de des în Baia Mare, oraș de care îl legau atâtea amintiri, participând, în calitate de invitat de onoare, la multe manifestări prilejuite de sărbătorirea zilei de 1 Decembrie. A trecut la cele veșnice în anul 1978, la Cluj Napoca, unde își doarme somnul de veci.

Profesor Aurel Coza în incinta Muzeului memorial „Dr. Vasile Lucaciu” din Șișești, 1974

În primăvara anului 2006, instituția muzeală băimăreană, (Secția Istorie) a fost beneficiara unei consistente donații din partea nepoatei profesorului, doamna Maria Agata Coza. Colecția de documente cuprinde, în principal, studii, în manuscris și dactilografiate, ciorne ale cuvântărilor susținute cu ocazia zilei de 1 Decembrie în diferite localități, corespondență de familie, fotografii. Printre manuscrise, cele mai multe cu conținut istoric, dactilografiate, care constituie cea mai mare parte a fondului donat, se numără și o lucrare al cărei conținut se referă la evenimentele care au precedat Unirea Transilvaniei cu România. Este vorba despre momentul istoric al citirii *Declarației de autodeterminare a națiunii române* în Parlamentul de la Budapesta, de către Alexandru Vaida-Voevod, în ziua de 5/18 octombrie 1918. Student fiind, Aurel Coza a asistat la prezentarea acelei declarații politice de exprimare a independenței națiunii române și a dorinței acesteia de secesiune față de Ungaria. Interesant este faptul că, în anul redactării aceluși studiu, respectiv 1968, profesorul Aurel Coza era singurul martor în viață din România care fusese prezent la acel important moment istoric.

Bibliografie selectivă:

Achim, Valeriu, *Scrieri în timp 1946-2003. Culegere de studii și articole publicate*, vol. I, Baia Mare, 2003.

Ardelean, Teodor (coord.), *100 de ani de la Marea Unire. 100 de personalități maramureșene care au făcut istorie*, Baia Mare, 2018.

Georgescu, Ioan, *George Pop de Băsești. 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Editura Asociației Culturale ASTRA, Oradea, 1935.

Hossu-Longin, Lucia, *Oamenii mari care au făcut România Mare*, Timișoara, 2018.

Iuga, Augustin, *Cu privire la Vasile Lucaciu, acte, documente, procese*, Baia Mare, fără an de apariție.

Mărieș, Horia-Gheorghe, *Aurel Coza, un președinte al Despărțământului ASTRA Carei*, în revista „Buletin de Carei”, disponibil în format electronic la adresa <http://www.buletindecarei.ro>

Mezea, Corneliu, *Dr. Vasile Lucaciu „Leul de la Șișești” 1852-1922 Viața și faptele lui*, Satu Mare, 1936.

Morvay, Győző, *Dr. Schönherr Gyula*, traducere și note Csoma György, Baia Mare, 2002.

Pop, Lucia, *Aurel Coza evenimente istorice trăite în octombrie 1918 (restituiri) în Marmatia. Istorie, nr. 9/2*, publicație periodică a Muzeului Județean de Istorie și Arheologie, Baia Mare, 2007.

Porumbăcean, Claudiu, *Figuri ilustre sătmărene (III). Dr. Teofil Dragoș (1874-1934) în Satu Mare. Studii și comunicări, XIV*, Muzeul Județean Satu Mare, 1997.

Porumbăcean, Claudiu, Dulgău, Bujor, *Oameni din Sătmar*, Satu Mare, 2000.

Rusu, Viorel, Pop, Lucia, *Baia Mare în imagini. Stampe și fotografii*, Seria „Colecții Muzeale” III, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie, Baia Mare, 2011.

Tökölyi, Robert, *Alexiu Pokol. Viața și activitatea (1872-1935)*, Baia Mare, 2012.

Cuprins

Povestea lor - istoria noastră.....	3
Orașul Baia Mare la cumpănă de veacuri (XIX-XX).....	4
George Pop de Băsești (1835-1919).....	9
Preot dr. Vasile Lucaciu (1852-1922).....	19
Dr. Schönherr Gyula (1864-1908).....	29
Alexiu Pokol (1872-1935).....	35
Dr. Teofil Dragoș (1874-1934).....	41
Profesor dr. Aurel Coza (1892-1978).....	46
Bibliografie selectivă.....	52
Cuprins.....	53

Fiecare comunitate locală are o istorie a sa
din care fac parte personalități,
mai mult sau mai puțin cunoscute,
care și-au pus amprenta
asupra dezvoltării societății respective.
O bună parte a acestor oameni sunt fii
ai locului, alții sunt fii adoptivi, dar cu toții
și-au adus contribuția
la devenirea acelor comunități.

Orașul Baia Mare se încadrează
în această paradigmă,
având o consistentă galerie de personalități
care au intrat în conștiința publică,
în diferite perioade
din evoluția sa.

Proiect realizat cu sprijinul Municipiului Baia Mare prin programul de finanțare nerambursabilă în anul 2019. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a finanțatorului. Acest material se distribuie GRATUIT.

EUROTIP • 2019
ISBN 978-606-617-415-2